

# SYSTEM PRAWA ŻYWNOŚCIOWEGO

Małgorzata Korzycka, Paweł Wojciechowski

---

---

---

# SYSTEM PRAWA ŻYWNOŚCIOWEGO

Małgorzata Korzycka, Paweł Wojciechowski

---

---

Zamów książkę w księgarni internetowej

**proinfo.pl**  
księgarnia internetowa

Publikacja została dofinansowana przez Wydział Prawa i Administracji  
Uniwersytetu Warszawskiego.

*Stan prawny na 1 lutego 2017 r.*

Recenzent

*Prof. dr hab. Roman Budzinowski*

Wydawca

*Agata Jędrasik*

Redaktor prowadzący

*Joanna Maź*

Opracowanie redakcyjne

*Katarzyna Paterak-Kondek*

Łamanie

*Andrzej Gudowski*

Zdjęcie na okładce

*iStock/stevanovicigor*

Poszczególne rozdziały napisali:

Małgorzata Korzycka – rozdziały: 3, 5, 6, 8 pkt 1 i 2, rozdział 10

Paweł Wojciechowski – rozdziały: 2, 4, 7, 8 pkt 3, 4, rozdział 9

Małgorzata Korzycka, Paweł Wojciechowski – wstęp, rozdziały: 1 i 11,  
podsumowanie, bibliografia

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2017

ISBN: 978-83-8092-879-4

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: [ksiazki@wolterskluwer.pl](mailto:ksiazki@wolterskluwer.pl)

[www.wolterskluwer.pl](http://www.wolterskluwer.pl)

księgarnia internetowa [www.profinfo.pl](http://www.profinfo.pl)

# SPIS TREŚCI

<b>Wykaz skrótów</b> .....	13
<b>Wstęp</b> .....	19
<b>ROZDZIAŁ I. Prawo żywnościowe jako dziedzina prawa</b> .....	23
1. Wyodrębnienie prawa żywnościowego jako nowej dziedziny prawa .....	29
2. Prawo żywnościowe a inne dziedziny prawa (prawo rolne, prawo konsumenckie, prawo handlowe, prawo administracyjne) .....	36
2.1. Prawo żywnościowe a prawo rolne .....	36
2.2. Prawo żywnościowe a prawo handlowe .....	43
2.3. Prawo żywnościowe a prawo konsumenckie .....	48
3. Metody regulacji w prawie żywnościowym .....	54
4. Ewolucja prawa żywnościowego .....	57
4.1. Dawne prawo żywnościowe .....	57
4.2. Rozwój prawa żywnościowego w polskim prawodawstwie .....	60
4.3. Rozwój prawa żywnościowego w Unii Europejskiej .....	64
4.4. Rozwój prawa żywnościowego w wybranych państwach spoza UE .....	68
4.4.1. Stany Zjednoczone Ameryki .....	68
4.4.2. Chiny .....	77
4.4.3. Brazylia .....	82
4.4.4. Australia .....	87
4.4.5. Kodeks żywnościowy (Codex Alimentarius) .....	89
<b>ROZDZIAŁ II. Unijne prawo żywnościowe</b> .....	96
1. Podstawy traktatowe unijnych regulacji z zakresu prawa żywnościowego .....	97
1.1. Regulacja odnosząca się do funkcjonowania rynku wewnętrznego jako podstawa aktów z zakresu prawa żywnościowego (art. 114 TFUE, dawniej art. 95 TWE) .....	100
1.2. Regulacja dotycząca wspólnej polityki rolnej jako podstawa aktów z zakresu prawa żywnościowego (art. 43 TFUE, dawniej art. 37 TWE) .....	104
1.3. Regulacja dotycząca ochrony zdrowia publicznego jako podstawa aktów z zakresu prawa żywnościowego (art. 168 ust. 4 lit. b TFUE, dawniej art. 152 ust. 4 lit. b TWE) .....	107
1.4. Regulacja dotycząca polityki handlowej jako podstawa aktów z zakresu prawa żywnościowego (art. 207 TFUE, dawniej art. 133 TWE) .....	109
1.5. Wpływ Traktatu akcesyjnego na akty prawne z zakresu prawa żywnościowego .....	110
2. Rodzaje i formy unijnych aktów prawa wtórnego .....	111
3. Zastosowanie zasady pomocniczości i proporcjonalności w regulacjach z zakresu prawa żywnościowego .....	115

3.1. Zasada pomocniczości . . . . .	116
3.2. Zasada proporcjonalności . . . . .	117
4. Cele unijnego prawa żywnościowego . . . . .	119
4.1. Ochrona życia i zdrowia człowieka . . . . .	125
4.2. Ochrona interesów ekonomicznych konsumentów i uczciwych praktyk rynkowych . . . . .	130
4.3. Swobodny przepływ żywności . . . . .	134
4.4. Ochrona środowiska . . . . .	136
4.5. Ochrona zdrowia i dobrostanu zwierząt oraz zdrowia roślin . . . . .	138
5. Struktura unijnego prawa żywnościowego . . . . .	141
6. Zasady ogólne unijnego prawa żywnościowego . . . . .	141
6.1. Zasada regulacji łańcucha żywnościowego od produkcji pierwotnej do konsumenta finalnego . . . . .	143
6.2. Zasada odpowiedzialności podmiotów prowadzących przedsiębiorstwa spożywcze za zapewnienie bezpieczeństwa żywności i pasz . . . . .	145
6.3. Zasada możliwości śledzenia ( <i>traceability</i> ) . . . . .	147
6.4. Zasada analizy ryzyka . . . . .	149
6.4.1. Pojęcie ryzyka . . . . .	149
6.4.2. Analiza ryzyka . . . . .	152
6.5. Zasada ostrożności . . . . .	162
6.6. Zasada informowania . . . . .	165
<b>ROZDZIAŁ III. Zakres przedmiotowy prawa żywnościowego . . . . .</b>	<b>172</b>
1. Pojęcie żywności . . . . .	172
2. Funkcje żywności . . . . .	173
3. Definicje żywności w prawie . . . . .	175
4. Suplement diety . . . . .	178
4.1. Ewolucja kryteriów klasyfikacji . . . . .	184
4.2. Kryteria rozróżnienia produktu leczniczego i suplementu w orzecznictwie ETS/TSUE . . . . .	185
4.3. Suplementy diety w prawie polskim . . . . .	191
4.3.1. Notyfikacja . . . . .	192
4.3.2. Postępowanie wyjaśniające prowadzone przez GIS . . . . .	193
4.3.3. Opinia Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych . . . . .	193
4.3.4. Produkty roślinne . . . . .	195
4.3.5. Inne podmioty wydające opinie . . . . .	196
4.4. Suplement diety a produkt leczniczy. Produkt „z pogranicza” ( <i>borderline</i> ) . . . . .	198
4.5. Znakowanie suplementu diety . . . . .	202
4.6. Zasady reklamy suplementu diety . . . . .	204
5. Definicja artykułu rolno-spożywczego . . . . .	209
6. Pojęcie łańcucha żywnościowego . . . . .	210
6.1. Produkcja podstawowa (pierwotna) . . . . .	210
6.2. Przetwarzanie żywności . . . . .	213
6.3. Dystrybucja żywności . . . . .	213
<b>ROZDZIAŁ IV. Przedsiębiorstwo spożywcze, podmiot prowadzący przedsiębiorstwo spożywcze i zakład w prawie żywnościowym . . . . .</b>	<b>216</b>
1. Przedsiębiorstwo spożywcze w prawie żywnościowym . . . . .	219
2. Podmiot prowadzący przedsiębiorstwo spożywcze w prawie żywnościowym . . . . .	224

3. Zakład w unijnym prawie żywnościowym . . . . .	230
4. Odmienność prawa krajowego w używaniu nazw „podmiot działający na rynku spożywczym” i „zakład” . . . . .	233
<b>ROZDZIAŁ V. Bezpieczeństwo żywności</b> . . . . .	235
1. Życie i zdrowie konsumenta . . . . .	235
2. Wybór unifikacji dla systemu bezpieczeństwa w prawie Unii Europejskiej . . . . .	242
3. Relacje prawa unijnego i polskiego w zakresie bezpieczeństwa żywności . . . . .	249
4. System bezpieczeństwa żywności . . . . .	253
<b>ROZDZIAŁ VI. Jakość żywności</b> . . . . .	265
1. Próby definicji jakości żywności w teorii i w legislacji. . . . .	265
2. Relacje standardów produktów żywnościowych w prawie unijnym, krajowym oraz w Codex Alimentarius . . . . .	271
2.1. Kазus „marmolady” . . . . .	271
2.2. Porozumienia Światowej Organizacji Handlu w odniesieniu do standardu produktu żywnościowego . . . . .	273
2.3. Wybrane standardy w ramach Światowej Organizacji Handlu . . . . .	277
<b>ROZDZIAŁ VII. Odpowiedzialność w prawie żywnościowym</b> . . . . .	284
1. Pojęcie odpowiedzialności prawnej . . . . .	284
2. Funkcje odpowiedzialności w prawie żywnościowym . . . . .	287
3. Wymagania w odniesieniu do sankcji w prawie żywnościowym . . . . .	290
4. Odpowiedzialność karna w prawie żywnościowym . . . . .	292
5. Odpowiedzialność administracyjna w prawie żywnościowym . . . . .	294
5.1. Odpowiedzialność oparta na sankcjach policyjnych . . . . .	295
5.2. Odpowiedzialność oparta na sankcjach w postaci kar pieniężnych . . . . .	295
6. Odpowiedzialność cywilna w prawie żywnościowym . . . . .	300
6.1. Pojęcie produktu a pojęcie żywności . . . . .	302
6.2. Pojęcie produktu niebezpiecznego żywnościowego . . . . .	303
6.3. Producent i inne osoby zobowiązane do wynagrodzenia szkody . . . . .	305
6.4. Szkoda . . . . .	308
6.5. Przesłanki egzoneracyjne . . . . .	311
6.6. Przedawnienie roszczeń . . . . .	315
7. Zbieg odpowiedzialności w prawie żywnościowym . . . . .	317
<b>ROZDZIAŁ VIII. Wybrane obszary szczegółowej regulacji prawa żywnościowego</b> . . . . .	320
1. Regulacje dotyczące wybranych produktów lub grup produktów (standard produktów) . . . . .	320
1.1. Żywność GMO . . . . .	320
1.2. Żywność ekologiczna . . . . .	351
1.3. Żywność regionalna i tradycyjna . . . . .	381
2. Regulacje dotyczące higieny żywności . . . . .	404
3. Regulacje dotyczące informacji na temat żywności . . . . .	411
3.1. Pojęcie informacji na temat żywności, etykietowania, reklamy i prezentacji żywności . . . . .	413
3.2. Funkcje etykietowania, reklamy i prezentacji żywności . . . . .	416
3.3. Podstawowe wymogi dotyczące informacji na temat żywności . . . . .	419
3.4. Obowiązkowe i dobrowolne informacje na temat żywności . . . . .	421

3.5. Informacje na temat żywności sprzedawanej konsumentowi bez opakowania . . .	426
3.6. Podmiot odpowiedzialny za zapewnienie informacji na temat żywności . . . . .	427
3.7. Zakres delegacji dla Komisji w zakresie informacji na temat żywności . . . . .	428
3.8. Oświadczenia żywieniowe i zdrowotne . . . . .	430
4. Regulacje związane z analizą ryzyka oraz kontrolą i monitoringiem w łańcuchu żywnościowym . . . . .	437
4.1. Urzędowa kontrola żywności . . . . .	437
4.1.1. Unijny model urzędowych kontroli żywności . . . . .	437
4.1.2. Polska regulacja urzędowych kontroli żywności . . . . .	446
4.2. Struktura i funkcje Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności . . . . .	455
4.3. System wczesnego ostrzegania o niebezpiecznej żywności i paszach (RASFF) i zarządzanie kryzysowe . . . . .	459
<b>ROZDZIAŁ IX. Prywatne prawo żywnościowe . . . . .</b>	<b>467</b>
1. Pojęcie prawa żywnościowego prywatnego . . . . .	469
2. Samoregulacja . . . . .	470
3. Odpowiedzialność cywilna w łańcuchu żywnościowym . . . . .	482
<b>ROZDZIAŁ X. Prawa człowieka w prawie żywnościowym . . . . .</b>	<b>490</b>
1. Prawo do odpowiedniej żywności w systemie praw człowieka . . . . .	493
2. Koncepcje prawa do odpowiedniej żywności . . . . .	495
3. Prawo do wody . . . . .	498
4. Obowiązek poszanowania ( <i>duty to respect</i> ) . . . . .	499
5. Obowiązek ochrony ( <i>duty to protect</i> ) . . . . .	500
6. Obowiązek realizacji ( <i>duty to fulfill</i> ) . . . . .	501
7. Obowiązek sprzyjania realizacji ( <i>duty to facilitate</i> ) . . . . .	501
8. Obowiązek całkowitej realizacji ( <i>duty to provide</i> ) . . . . .	502
9. Znaczenie Ogólnego Komentarza nr 12 dla oceny realizacji prawa do odpowiedniej żywności . . . . .	502
10. Ochrona praw człowieka w stosunkach zewnętrznych . . . . .	503
11. Wspólna polityka rolna . . . . .	504
12. Karta praw podstawowych . . . . .	504
13. Regulacja krajowa . . . . .	505
<b>ROZDZIAŁ XI. Zasady i pojęcia wypracowane w orzecznictwie TSUE . . . . .</b>	<b>511</b>
1. Regulacje zastrzegające oznaczenie towaru w orzecznictwie TSUE . . . . .	521
2. Regulacje nakazujące zastosowanie oznaczenia towaru w orzecznictwie TSUE . . . . .	522
3. Oznakowanie o charakterze promocyjnym – sprawa <i>Mars</i> . . . . .	524
4. Ochrona konsumenta przy wyróżnianiu środków spożywczych w orzecznictwie TSUE . . . . .	527
5. Programy promocji towarów w orzecznictwie TSUE . . . . .	530
6. Inne wybrane orzeczenia TSUE . . . . .	533
<b>Podsumowanie . . . . .</b>	<b>537</b>
<b>Bibliografia . . . . .</b>	<b>551</b>
<b>Autorzy . . . . .</b>	<b>569</b>

# TABLE OF CONTENTS

<b>List of abbreviations</b> .....	13
<b>Introduction</b> .....	21
<b>CHAPTER I. Food law as a branch of law</b> .....	23
1. Separation of food law as a new branch of law .....	29
2. Food law vis-à-vis other branches of law (agricultural law, consumer law, commercial law, administrative law) .....	36
2.1. Food law and agricultural law .....	36
2.2. Food law and commercial law .....	43
2.3. Food law and consumer law .....	48
3. Methods of regulation in food law .....	54
4. Evolution of food law .....	57
4.1. Old food law .....	57
4.2. Development of food law in Polish legislation .....	60
4.3. Development of food law in the European Union .....	64
4.4. Development of food law in selected non-EU countries .....	68
4.4.1. United States of North America .....	68
4.4.2. China .....	77
4.4.3. Brazil .....	82
4.4.4. Australia .....	87
4.4.5. The Food Code (Codex Alimentarius) .....	89
<b>CHAPTER II. European Union food law</b> .....	96
1. Treaty bases for EU regulations concerning food law .....	97
1.1. Regulation concerning the functioning of the internal market as the basis for food law acts (Art. 114 of TFEU, formerly Art. 95 of TEC) .....	100
1.2. Regulation concerning common agricultural policy as the basis for acts regarding the food law area (Art. 43 of TFEU, formerly Art. 37 of TEC) .....	104
1.3. Regulation concerning the protection of public health as the basis for acts regarding the food law area (Art. 168, par. 4, letter b) of TFEU, formerly Art. 152, par. 4, letter b) of TEC) .....	107
1.4. Regulation concerning common trade policy as the basis for acts regarding the food law area (Art. 207 of TFEU, formerly Art. 133 of TEC) ...	109
1.5. Influence of the Accession Treaty on legal acts concerning food law .....	110
2. Types and forms of EU secondary sources of law .....	111
3. Application of the subsidiarity and proportionality principles in regulations concerning food law .....	115



## Table of contents

3.1. Principle of subsidiarity . . . . .	116
3.2. Principle of proportionality . . . . .	117
4. Objectives of EU food law . . . . .	119
4.1. Protection of human life and health . . . . .	125
4.2. Protection of economic interests of consumers and of fair market practices . . . . .	130
4.3. Free movement of food . . . . .	134
4.4. Protection of the natural environment . . . . .	136
4.5. Protection of health and wellbeing of animals and of plant health . . . . .	138
5. Structure of EU food law . . . . .	141
6. General rules of EU food law . . . . .	141
6.1. Principle of food chain regulation from primary production to final consumer . . . . .	143
6.2. Principle of liability of food business operators for ensuring safety of food and feed . . . . .	145
6.3. Principle of traceability . . . . .	147
6.4. Principle of risk analysis . . . . .	149
6.4.1. The concept of risk . . . . .	149
6.4.2. Risk analysis . . . . .	152
6.5. Principle of prudence . . . . .	162
6.6. Principle of information . . . . .	165
<b>CHAPTER III. Scope of application of food law . . . . .</b>	<b>172</b>
1. The concept of food . . . . .	172
2. Functions of food . . . . .	173
3. Definitions of food in law . . . . .	175
4. Dietary supplement . . . . .	178
4.1. Evolution of classification criteria . . . . .	184
4.2. Criteria of distinction between medicinal products and supplements in judicial decisions of the ECJ/CJEU . . . . .	185
4.3. Dietary supplements in Polish law . . . . .	191
4.3.1. Notification . . . . .	192
4.3.2. Preliminary investigation conducted by the Chief Sanitary Inspectorate . . . . .	193
4.3.3. Opinion of the Office for Registration of Medicinal Products . . . . .	193
4.3.4. Plant products . . . . .	195
4.3.5. Other entities issuing opinions . . . . .	196
4.4. Dietary supplements versus medicinal products. Borderline products . . . . .	198
4.5. Labelling dietary supplements . . . . .	202
4.6. Rules concerning advertising dietary supplements . . . . .	204
5. Definition of agri-food products . . . . .	209
6. The concept of food chain . . . . .	210
6.1. Primary production . . . . .	210
6.2. Food processing . . . . .	213
6.3. Food distribution . . . . .	213
<b>CHAPTER IV. Food business, food business operators and establishment in food law . . . . .</b>	<b>216</b>
1. Food business in food law . . . . .	219
2. Food business operators in food law . . . . .	224

## Table of contents

3. Establishment in EU food law . . . . .	230
4. Differences in national laws regarding the use of terms ‘food business operator’ and ‘establishment’ . . . . .	233
<b>CHAPTER V. Food safety</b> . . . . .	235
1. Consumer life and health . . . . .	235
2. Choice of unification for the safety system in the European Union law . . . . .	242
3. Relations of EU and Polish law as regards food safety . . . . .	249
4. Food safety system . . . . .	253
<b>CHAPTER VI. Food quality</b> . . . . .	265
1. Attempts at defining food quality in theory and in legislation . . . . .	265
2. Relations of food product standards in EU and national laws and in Codex Alimentarius . . . . .	271
2.1. The case of ‘marmalade’ . . . . .	271
2.2. The World Trade Organization agreements regarding food product standards . . . . .	273
2.3. Selected standards under the World Trade Organization . . . . .	277
<b>CHAPTER VII. Liability in food law</b> . . . . .	284
1. The concept of legal liability . . . . .	284
2. Functions of liability in food law . . . . .	287
3. Requirements concerning sanctions in food law . . . . .	290
4. Penal liability in food law . . . . .	292
5. Administrative liability in food law . . . . .	294
5.1. Liability based on police sanctions . . . . .	295
5.2. Liability based on sanctions in the form of monetary fines . . . . .	295
6. Civil liability in food law . . . . .	300
6.1. The concept of product versus the concept of food . . . . .	302
6.2. The concept of unsafe food product . . . . .	303
6.3. Producers and other entities obliged to redress damage . . . . .	305
6.4. Damage . . . . .	308
6.5. Statutory defence . . . . .	311
6.6. Period of limitation of claims . . . . .	315
7. Concurrence of legal liability in food law . . . . .	317
<b>CHAPTER VIII. Selected areas of detailed regulation of food law</b> . . . . .	320
1. Regulations concerning selected products or product groups (product standard) . . . . .	320
1.1. GMO food . . . . .	320
1.2. Organic food . . . . .	351
1.3. Regional and traditional food . . . . .	381
2. Regulations concerning food hygiene . . . . .	404
3. Regulations concerning food information . . . . .	411
3.1. The concept of food information, food labelling, food advertising and presentation . . . . .	413
3.2. The functions of labelling, advertising and presentation of food . . . . .	415
3.3. Basic requirements concerning food information . . . . .	419
3.4. Mandatory and voluntary food information . . . . .	421
3.5. Information regarding food sold to consumers with no packaging . . . . .	426

Table of contents

3.6. Entities responsible for providing food information . . . . .	427
3.7. The scope of delegation for the Commission concerning food information . . . . .	428
3.8. Nutrition and health statements . . . . .	430
4. Regulations concerning risk analysis and control and monitoring in the food chain . . . . .	437
4.1. Official food control . . . . .	437
4.1.1. EU model of official food control . . . . .	437
4.1.2. Polish regulation of official food control . . . . .	446
4.2. Structure and functions of the European Food Safety Authority . . . . .	455
4.3. Rapid Alert System for Food and Feed of the European Union (RASFF) and crisis management . . . . .	459
<b>CHAPTER IX. Private food law . . . . .</b>	<b>467</b>
1. The concept of private food law . . . . .	469
2. Self-regulation . . . . .	470
3. Civil liability in the food chain . . . . .	482
<b>CHAPTER X. Human rights in food law . . . . .</b>	<b>490</b>
1. The right to adequate food in the human rights system . . . . .	493
2. The concepts of the right to adequate food . . . . .	495
3. The right to water . . . . .	498
4. Duty to respect . . . . .	499
5. Duty to protect . . . . .	500
6. Duty to fulfill . . . . .	501
7. Duty to facilitate . . . . .	501
8. Duty to provide . . . . .	502
9. The significance of the General Comment no. 12 to the exercise of the right to adequate food . . . . .	502
10. Human rights protection in external relations . . . . .	503
11. Common agricultural policy . . . . .	504
12. Charter of Fundamental Rights . . . . .	504
13. National regulation . . . . .	505
<b>CHAPTER XI. Principles and concepts worked out in the judicial decisions of the CJEU . . . . .</b>	<b>511</b>
1. Regulations reserving goods labelling in the judicial decisions of the CJEU . . . . .	521
2. Regulations ordering goods labelling in the judicial decisions of the CJEU . . . . .	522
3. Promotional labelling – the <i>Mars</i> case . . . . .	524
4. Consumer protection in distinguishing foodstuffs in the judicial decisions of the CJEU . . . . .	527
5. Goods promotion programs in the judicial decisions of the CJEU . . . . .	530
6. Other selected judicial decisions of the CJEU . . . . .	533
<b>Summary . . . . .</b>	<b>545</b>
<b>Bibliography . . . . .</b>	<b>551</b>
<b>Authors . . . . .</b>	<b>569</b>

# WYKAZ SKRÓTÓW

## Akty prawne

- Biała Księga – Biała Księga w sprawie bezpieczeństwa żywności, przyjęta dnia 12 stycznia 2000 r. w Brukseli [COM (1999) 719 final]
- dyrektywa 85/374/EWG – dyrektywa Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za wadliwe produkty (Dz. Urz. WE L 210 z 7.08.1985 r., s. 29 z późn. zm.)
- dyrektywa 89/397/EWG – dyrektywa Rady 89/397/EWG z dnia 14 czerwca 1989 r. w sprawie urzędowej kontroli środków spożywczych (Dz. Urz. WE L 186 z 30.06.1989 r., s. 23)
- dyrektywa 92/59/WE – dyrektywa Rady 92/59/WE z dnia 29 czerwca 1992 r. w sprawie ogólnego bezpieczeństwa produktu (Dz. Urz. WE L 228 z 11.08.1992 r., s. 24)
- dyrektywa 2000/13/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/13/WE z dnia 20 marca 2000 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich w zakresie etykietowania, prezentacji i reklamy środków spożywczych (Dz. Urz. WE L 109 z 6.05.2000 r., s. 29)
- dyrektywa 2001/18/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/18/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie i uchylająca dyrektywę Rady 90/220/EWG (Dz. Urz. WE L 106 z 17.04.2001 r., s. 1)
- dyrektywa 2001/83/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/83/WE z dnia 6 listopada 2001 r. w sprawie wspólnotowego kodeksu odnoszącego się do produktów leczniczych stosowanych u ludzi (Dz. Urz. WE L 311 z 28.11.2001 r., s. 67)
- dyrektywa 2002/46/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/46/WE z dnia 10 czerwca 2002 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do suplementów żywnościowych (Dz. Urz. WE L 183 z 12.07.2002 r., s. 51)
- dyrektywa 2006/114/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/114/WE z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej (Dz. Urz. UE L 376 z 27.12.2006 r., s. 21–27)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., sprost. Dz. U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319)

## Wykaz skrótów

- k.w. – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1094 z późn. zm.)
- MPPSGiK – Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych
- rozporządzenie 2081/92 – rozporządzenie Rady (EWG) 2081/92 z dnia 14 lipca 1992 r. o ochronie oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia żywności i środków spożywczych (Dz. Urz. WE L 208 z 24.07.1992 r., s. 1)
- rozporządzenie nr 178/2002 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 178/2002 z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustalające procedury w sprawie bezpieczeństwa żywności (Dz. Urz. WE L 31 z 1.02.2002 r., s. 1)
- rozporządzenie nr 1829/2003 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1829/2003 z dnia 22 września 2003 r. w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy (Dz. Urz. UE L 268 z 18.10.2003 r., s. 1)
- rozporządzenie nr 1830/2003 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1830/2003 z dnia 22 września 2003 r. dotyczące możliwości śledzenia i etykietowania organizmów zmodyfikowanych genetycznie oraz możliwości śledzenia żywności i produktów paszowych wyprodukowanych z organizmów zmodyfikowanych genetycznie i zmieniające dyrektywę 2001/18/WE (Dz. Urz. UE L 268 z 18.10.2003 r., s. 24)
- rozporządzenie nr 852/2004 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 852/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych (Dz. Urz. UE L 139 z 30.04.2004 r., s. 1)
- rozporządzenie nr 853/2004 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 853/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego (Dz. Urz. UE L 139 z 30.04.2004 r., s. 55)
- rozporządzenie nr 854/2004 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. UE L 139 z 30.04.2004 r., s. 206)
- rozporządzenie nr 882/2004 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 882/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt (Dz. Urz. UE L 165 z 30.04.2004 r., s. 1)
- rozporządzenie nr 1935/2004 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1935/2004 z dnia 27 października 2004 r. w sprawie materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością oraz uchylające dyrektywę 80/590/EWG i 89/109/EWG (Dz. Urz. UE L 338 z 13.11.2004 r., s. 4)
- rozporządzenie nr 509/2006 – rozporządzenie Rady (WE) nr 509/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie produktów rolnych i środków spożywczych będących gwarantowanymi tradycyjnymi specjalnościami (Dz. Urz. UE L 93 z 31.03.2006 r., s. 1)

## Wykaz skrótów

- rozporządzenie nr 1924/2006 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1924/2006 z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie oświadczeń żywieniowych i zdrowotnych dotyczących żywności (Dz. Urz. UE L 404 z 30.12.2006 r., s. 9 z późn. zm.)
- rozporządzenie nr 1925/2006 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1925/2006 z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie dodawania do żywności witamin i składników mineralnych oraz niektórych innych substancji (Dz. Urz. UE L 404 z 30.12.2006 r., s. 24)
- rozporządzenie nr 834/2007 – rozporządzenie Rady nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych (Dz. Urz. UE L 189 z 20.07.2007 r., s. 1)
- rozporządzenie nr 889/2008 – rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 z dnia 5 września 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli (Dz. Urz. UE L 25 z 18.09.2008 r., s. 1)
- rozporządzenie nr 1235/2008 – rozporządzenie Komisji (WE) nr 1235/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w odniesieniu do ustaleń dotyczących przywozu produktów ekologicznych z krajów trzecich (Dz. Urz. UE L 334 z 12.12.2008 r., s. 25)
- rozporządzenie nr 1334/2008 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1334/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie środków aromatyzujących i niektórych składników żywności o właściwościach aromatyzujących do użycia w oraz na środkach spożywczych oraz zmieniające rozporządzenie Rady (EWG) nr 1601/91, rozporządzenia (WE) nr 2232/96 oraz (WE) nr 110/2008 oraz dyrektywę 2000/13/WE (Dz. Urz. UE L 354 z 30.12.2008 r., s. 34)
- rozporządzenie nr 16/2011 – rozporządzenie Komisji (UE) nr 16/2011 z dnia 10 stycznia 2011 r. ustanawiające środki wykonawcze dla systemu wczesnego ostrzegania o niebezpiecznych produktach żywnościowych i środkach żywienia zwierząt (Dz. Urz. UE L 6 z 11.01.2011 r., s. 7)
- rozporządzenie nr 1169/2011 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1924/2006 i (WE) nr 1925/2006 oraz uchylecia dyrektywy Komisji 87/250/EWG, dyrektywy Rady 90/496/EWG, dyrektywy Komisji 1999/10/WE, dyrektywy 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, dyrektyw Komisji 2002/67/WE i 2008/5/WE oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 608/2004 (Dz. Urz. UE L 304 z 22.11.2011 r., s. 18)
- rozporządzenie nr 1151/2012 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków (Dz. Urz. UE L 343 z 14.12.2012 r., s. 1)
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 47)

## Wykaz skrótów

TUE	– Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 13)
TWE	– Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 321E z 29.12.2006 r., s. 37)
u.b.ż.ż.	– ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 594 z późn. zm.)
u.IH	– ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1059)
u.IW	– ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1077)
u.j.h.a.r.	– ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 678 z późn. zm.)
u.m.o.g.z.	– ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o mikroorganizmach i organizmach genetycznie zmodyfikowanych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 806)
u.o.r.	– ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 17 z późn. zm.)
u.PIS	– ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1412 z późn. zm.)
u.p.n.p.r.	– ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 3)
u.p.p.z.	– ustawa z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1577 z późn. zm.)
u.s.d.g.	– ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 584 z późn. zm.)
UWG	– niemiecka ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji
u.z.n.k.	– ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)

### **Inne**

CBOSA	– Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
CETA	– Kompleksowa umowa gospodarczo-handlowa
EFFL	– European Food and Feed Law Review
EFSA	– European Food Safety Authority
FAO	– Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa
GIS	– Główny Inspektorat Sanitarny
GMO	– organizmy modyfikowane genetycznie
HACCP	– analiza zagrożeń i krytyczne punkty kontroli
IH	– Inspekcja Handlowa
IJHARS	– Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
KPP	– Kwartalnik Prawa Publicznego
KPPod.	– Kwartalnik Prawa Podatkowego
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
PIORiN	– Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa
PiP	– Państwo i Prawo

## Wykaz skrótów

PPR	– Przegląd Prawa Rolnego
RASFF	– System Wczesnego Ostrzegania o Niebezpiecznych Produktach Żywnościowych i Środkach Żywienia Zwierząt
SN	– Sąd Najwyższy
SP	– Studia Prawnicze
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
TTIP	– Transatlantyczne Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji
u.k.ż.	– urzędowa kontrola żywności
UOKiK	– Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
WHO	– Światowa Organizacja Zdrowia
WPR	– wspólna polityka rolna
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny
WTO	– Światowa Organizacja Handlu





# WSTĘP

Jeszcze na początku lat 90. XX w. prawo żywnościowe zarówno w Polsce, jak i w Unii Europejskiej było zasadniczo utożsamiane z przepisami o charakterze sanitarnym albo z unormowaniami dotyczącymi handlu żywnością i to raczej o charakterze technicznym. W okresie stowarzyszeniowym, a następnie po wejściu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. nastąpiło zetknięcie się z innym porządkiem prawnym w zakresie ochrony zdrowia oraz interesów ekonomicznych konsumenta, jak i w zakresie handlu produktami żywnościowymi. Rzeczpospolita Polska znalazła się w krótkim czasie w orbicie silnego oddziaływania nie tylko prawa europejskiego, ale również porozumień międzynarodowych oraz standardów organizacji międzynarodowych, których stroną jest Unia Europejska, a które z kolei oddziałują na rozwój unijnego prawa żywnościowego.

Osadzenie prawa żywnościowego w unormowaniach międzynarodowych, unijnych i krajowych skłania do poszukiwania zasad ogólnych i wewnętrznej systematyki tego prawa we wzajemnych relacjach różnych porządków prawnych. Dwa rozwijające się równolegle zasadnicze nurty tego prawa, tj. bezpieczeństwo żywności i jakość rynkowa żywności, po okresie fragmentarycznego i niespójnego rozwoju mają już znaczący dorobek w postaci zasad wiodących i procedur.

Jeżeli chodzi o zaistnienie prawa żywnościowego w rodzimym szkolnictwie akademickim, to przedmiot taki funkcjonował przede wszystkim jako dyscyplina tzw. dodatkowa czy pomocnicza w różnego rodzaju szkołach wyższych o profilu rolniczym lub medycznym i był wykładany przez przedstawicieli dyscyplin pozaprawnych.

W latach 90. XX w. pewne zagadnienia tego prawa pod nazwą „instrumenty prawne chroniące zdrowie ludzi i zwierząt” zostały wprowadzone do akademickiego podręcznika prawa rolnego pod redakcją prof. Andrzeja Stelmachowskiego, a następnie – już pod nazwą „prawo żywnościowe” – jako część tego podręcznika.

Po raz pierwszy prawo żywnościowe jako przedmiot kształcenia prawników zostało wyodrębnione na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu

Warszawskiego. Z inicjatywy ówczesnego dziekana tego wydziału, prof. Józefa Okolskiego, na skutek sugestii Jego Małżonki, dr Grażyny Okolskiej (zatrudnionej wówczas w Instytucie Żywności i Żywnienia im. prof. Aleksandra Szczygła), została powołana w 1999 r., na podstawie uchwały Senatu Uniwersytetu Warszawskiego, Pracownia Prawa Żywnościowego w ówczesnym Zakładzie Prawa Rolnego (obecnie Katedra Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności). Do chwili obecnej powstało około 140 prac magisterskich i obroniono trzy prace doktorskie (czwarta ukończona) dotyczące problematyki tego prawa, powstała również praca habilitacyjna.

Pragniemy wyrazić ogromną wdzięczność śp. Panu Profesorowi Andrzejowi Stelmachowskiemu, twórcy polskiej szkoły prawa rolnego, za Jego niezwykle cenne wskazania i rady dotyczące pierwszej pracy autorstwa prof. Małgorzaty Korzyckiej na temat prawa żywnościowego pt. „Prawo Żywnościowe. Zarys prawa polskiego i wspólnotowego”, będącej podstawą niniejszego opracowania, z którą – przed jej wydaniem – zgodził się zapoznać i życzliwie ocenił. Małgorzata Korzycka uznaje za szczególnie przywilej długoletnie pozostawanie w gronie uczniów Pana Profesora i pracę pod Jego kierunkiem, co również dało jej odwagę do sięgnięcia do nowej dziedziny prawa, mającej silne związki z prawem rolnym, ale jednak odrębnej. Praca doktorska dr. hab. Pawła Wojciechowskiego, współautora tej książki, dotycząca europejskiego modelu urzędowej kontroli żywności, miała szczęście być w 2007 r. recenzowana i wysoko oceniona przez prof. Andrzeja Stelmachowskiego.

Dziękujemy również naszym kolegom z Katedry Prawa Rolnego i Systemu Ochrony Żywności UW oraz doktorantom, magistrantom i studentom – uczestnikom seminariów i konwersatoriów z zakresu prawa żywnościowego – za wnikliwe uwagi oraz interesujące obserwacje, które wykorzystaliśmy w opracowaniu.

Książkę tę dedykujemy naszym wspaniałym Rodzinom i Przyjaciołom, bez których wsparcia i towarzyszenia praca ta nie mogłaby powstać.

*Warszawa, luty 2017 r.*

*Małgorzata Korzycka, Paweł Wojciechowski*

# INTRODUCTION

As recently as in the early '90s of the 20th century, food law, both in Poland and in the European Union, was in principle understood as the collection of laws of sanitary character, or as norms regarding food trade, and at that mostly of technical nature. In the association period, and then when Poland became a member of the European Union in 2004, there were increased contacts with a different legal order as regards protection of health and economic interests of the consumer, as well as in respect of trading food products. Within a short time, the Republic of Poland entered the orbit of strong influence of not only European law, but also international agreements and standards of international organizations to which the European Union is a party, and which in turn affect the development of the EU food law.

Anchoring of food law in the international norms, both EU and domestic, invites the search of general principles and internal systematics of this law in the mutual relations of various legal orders. Two simultaneously advancing main currents of this law, that is food safety and market quality of food products, following a period of fragmented and incoherent development, now have a substantial output in the form of guiding principles and procedures.

As regards the emergence of food law in the domestic academic education, this field of study functioned mostly as an additional or auxiliary discipline at numerous types of university-level agricultural or medical schools, and was taught by representatives of non-legal fields.

In the '90s of the 20th century, certain selected aspects of this law, known as 'legal instruments protecting the health of people and animals' were introduced in the academic agricultural law course book edited by Professor Andrzej Stelmachowski and, later, already as 'food law', they formed a separate part of this course book.

It was at the Faculty of Law and Administration of the University of Warsaw that food law was first granted the status of a separate area of legal education. At the initiative of the erstwhile faculty Dean, Professor Józef Okolski, which resulted from the suggestion made by his spouse, Dr Grażyna Okolska (at the time employed at the Professor Aleksander Szczygieł Institute

of Food and Nutrition), a resolution was adopted in 1999 by the University of Warsaw Senate, establishing the Research Unit of Food Law at what was then the Department of Agricultural Law (currently Chair of Agricultural Law and Food Protection System). To date, about 140 Master's theses have been written on subjects related to this branch of law, as well as three defended doctoral dissertations and one habilitation dissertation.

We wish to express our great gratitude to the late Professor Andrzej Stelmachowski, father of the Polish school of agricultural law, for his invaluable advice and guidelines in respect of the first work penned by Professor Małgorzata Korzycka in the subject of food law, that is 'Prawo Żywnościowe. Zarys prawa polskiego i wspólnotowego' (*Food Law. An Outline of Polish and Community Law*), which serves as a basis for the present elaboration and which, prior to its publication, he kindly agreed to read and evaluated with approval. Professor Małgorzata Korzycka considers it an extraordinary privilege to have been Professor's long-time student and then associate, which gave her the courage to explore this new area of law that – albeit strongly related to agricultural law – is a field in its own right. The doctoral dissertation of dr. hab. Paweł Wojciechowski, co-author of the present book, with a focus on the European model of official food control, had the good fortune of being reviewed and highly regarded by Professor Andrzej Stelmachowski in 2007.

We would also like to thank our colleagues from the Chair of Agricultural Law and Food Protection System of the University of Warsaw, as well as students of doctoral and Master's programmes and to participants of seminars and tutorials in food law – for their insightful remarks and interesting observations that we have put to use in this book.

We dedicate this work to our fantastic Families and Friends, without whose support and companionship this book could not have been written.

*Warsaw, February 2017*

*Małgorzata Korzycka, Paweł Wojciechowski*

# ROZDZIAŁ I

## PRAWO ŻYWNOŚCIOWE JAKO DZIEDZINA PRAWA

1. Wyodrębnienie prawa żywnościowego jako nowej dziedziny prawa .....	29
2. Prawo żywnościowe a inne dziedziny prawa (prawo rolne, prawo konsumenckie, prawo handlowe, prawo administracyjne) .....	36
2.1. Prawo żywnościowe a prawo rolne .....	36
2.2. Prawo żywnościowe a prawo handlowe .....	43
2.3. Prawo żywnościowe a prawo konsumenckie .....	48
3. Metoda regulacji w prawie żywnościowym .....	54
4. Ewolucja prawa żywnościowego .....	57
4.1. Dawne prawo żywnościowe .....	57
4.2. Rozwój prawa żywnościowego w polskim prawodawstwie .....	60
4.3. Rozwój prawa żywnościowego w Unii Europejskiej .....	64
4.4. Rozwój prawa żywnościowego w wybranych państwach spoza UE .....	68
4.4.1. Stany Zjednoczone Ameryki .....	68
4.4.2. Chiny .....	77
4.4.3. Brazylia .....	82
4.4.4. Australia .....	87
4.4.5. Kodeks żywnościowy (Codex Alimentarius) .....	89

Pojęcie prawa używane jest w naukach prawnych w ujęciu podmiotowym oraz przedmiotowym. W ramach pierwszego z ujęć przedmiotem zainteresowania jest prawo podmiotowe przysługujące osobie (podmiotowi praw) wobec władz publicznych lub wobec innych podmiotów<sup>1</sup>. W znaczeniu przedmiotowym prawo utożsamiane jest natomiast z normą prawną (zespołem norm), która może być uważana za punkt odniesienia lub źródło wolności i praw

---

<sup>1</sup> Zob. J. Ciapała, *Wolność a uprawnienie – próba analizy porównawczej pojęć w kontekście wybranych postanowień Konstytucji RP*, Prawa Człowieka – Humanistyczne Zeszyty Naukowe 2000, z. 7, s. 75. Przy tym podejściu określenie „prawo” rozumiane bywa w dwojaki sposób. Przy szerokim rozumieniu obejmuje ono wolności i prawa (podstawowe typy sytuacji prawnych podmiotu prawa), przy wąskim odnosi się do uprawnień. Zob. K. Wojtyczek, *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP*, Kraków 1999, s. 15–40.

w znaczeniu podmiotowym<sup>2</sup>. W niniejszej pracy wykorzystywane będzie drugie z tych ujęć.

Istnieje wiele poglądów dotyczących istoty i genezy prawa. Udzielenie odpowiedzi na pytanie o to, czym jest prawo, okazuje się niełatwe, pomimo tego że należy ono do zjawisk, z którymi spotykamy się niemal co dzień. Z pewnością jest ono zjawiskiem kulturowym, ponieważ jest budowane na gruncie pewnych wartości w celu ich realizacji i ochrony<sup>3</sup>. Prawo, obok religii, obyczajów i moralności, jest jednym z zespołów norm regulujących stosunki społeczne<sup>4</sup>. Za naczelną cechę prawa uznaje się jego normatywny charakter, a zatem prawem są normy określające powiny sposób postępowania<sup>5</sup>.

W teorii prawa wyodrębnia się trzy kierunki myślenia o prawie, tj.:

- 1) pozytywistyczny, w którym za prawo uznaje się zespół norm ustanowionych i chronionych (sankcjonowanych) przez państwo posługujące się przymusem,
- 2) prawnonaturalny, zakładający, że prawo pozytywne nie jest najwyższym wzorem zachowań i że ludzie związani są także prawem natury, normami lub choćby ideałami niebędącymi wytworem ludzkiego stanowienia (w ujęciach tradycyjnych, np. tomistycznym, wywodzone jest ono z objawionej woli Boga, odbijającej się w sumieniu człowieka), a w konsekwencji uznaje się, że prawo pozytywne nie może być sprzeczne z prawem naturalnym, sprzeczność bowiem pozbawia je mocy obowiązującej. W kwestii 91 *Summa Theologiae* św. Tomasz definiuje prawo naturalne jako „udziałowo istniejące w stworzeniu rozumnym prawo wieczne”<sup>6</sup>. Jest to ściśle związane z pojęciem godności jako przyrodzonej i nienaruszalnej. Jeżeli, jak pisze św. Tomasz z Akwinu, osobą jest to, co posiada godność (*persona est nomen dignitas*<sup>7</sup>), równość jest również „zamyśłem” Stwórcy,

<sup>2</sup> Zob. S. Wronkowska, *Analiza pojęcia prawa podmiotowego*, Poznań 1973, s. 5.

<sup>3</sup> Zob. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 1998, s. 15.

<sup>4</sup> Zob. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp...*, s. 17; A. Łopatka, *Prawoznawstwo*, Poznań 2000, s. 129.

<sup>5</sup> Zob. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp...*, s. 17. Nauka prawa nie koncentruje się na tzw. prawach opisowych, jak w naukach przyrodniczych i ekonomii, które opisują, jak zjawiska przyrodnicze lub ludzie się zachowują, ale na prawach nakazanych, które ustanawiają zasady powinnego zachowania. Zob. B. van der Meulen, M. van der Velde, *European Food Law Handbook*, Wageningen 2008, s. 45.

<sup>6</sup> Św. Tomasz z Akwinu, *Suma Teologiczna*, Londyn 1970, I-II, q. 91, art. 2. Szerzej na temat tomistycznej teorii prawa naturalnego P. Łabieniec, *Kwestia poznania prawa naturalnego w tomistycznej filozofii moralności* (w:) P. Dardziński, F. Longchamps de Brier, K. Szczucki (red.), *Prawo naturalne – natura prawa*, Warszawa 2011, s. 31 i n.

<sup>7</sup> Na temat pojęcia godności u św. Tomasza z Akwinu zob. L. Bosek, *Gwarancje godności ludzkiej i jej wpływ na polskie prawo cywilne*, Warszawa 2012, s. 34 i n. i zebrana tam bogata literatura przedmiotu.

i wiąże się z nią cała kondycja ludzka we wszystkich przejawach życia osobistego, społecznego, politycznego. J.H.H. Weiler konstatuje, że źródłem równości wszystkich osób jest stanowczy nakaz Stwórcy, fakt, że człowiek jest stworzony na podobieństwo Boga<sup>8</sup>.

Na władzy publicznej spoczywa obowiązek pozytywny zapewnienia poszanowania godności ludzkiej m.in. przez ustanowienie odpowiednich sankcji cywilnych i karnych, zabezpieczających zakaz jej naruszenia<sup>9</sup>. W niektórych współczesnych ujęciach także stosuje się odwołanie do godności człowieka, do ideałów kultury itp. W tym przypadku chodzi nie tyle o poznawanie prawa naturalnego, które istnieje niezależnie od woli człowieka, ile raczej o jego konstruowanie i tworzenie, jest ono w tym ujęciu rozumiane jako wytwór intelektu;

- 3) realistyczny, który nie uznaje ani koncepcji pozytywistycznej, zarzucając jej nieuzasadnioną wiarę w teksty prawne, ani prawnonaturalnej, krytykując ją za poszukiwanie wzorców prawa przez spekulatywne rozważania zastępujące rzetelną analizę życia społecznego; w tej koncepcji prawem są wzory zachowania ujawniające się w zachowaniach osób, które uznaje się za mające znaczenie prawne (*law in action*)<sup>10</sup>.

Współcześnie najczęściej przyjmuje się ujęcie kompromisowe, z wyraźną dominacją ujęcia pozytywistycznego<sup>11</sup>. Koncepcja pozytywistyczna w największym stopniu kształtuje praktykę tworzenia i stosowania prawa<sup>12</sup>. Zwykle stwierdza się zatem, że warunkiem przyjęcia określonej normy za prawną jest wsparcie, jakiego udziela jej instytucja społeczna uznawana za prawotwórczą (państwo, organizacja międzynarodowa, Kościół)<sup>13</sup>. Najogólniej można więc stwierdzić, że prawo jest to system norm postępowania wydanych lub uznanych przez władzę państwową lub – szerzej – iż jest to zbiór reguł postępowania przyjętych w danej społeczności, uznanych przez odpowiednie organy państwa bądź innej instytucji społecznej, określających wzajemne prawa i obowiązki jednostek<sup>14</sup>. Pamiętać jednocześnie trzeba, że moc prawa tkwi nie

<sup>8</sup> L. Bosek, *Gwarancje...*, s. 46; J.H.H. Weiler, *Chrześcijańska Europa. Konstytucyjny imperializm czy wielokulturowość*, Poznań 2003, jak pisze dalej Weiler: „Najcudowniejszy zaś wyraz źródło to znalazło w podniosłym zdaniu Księgi Rodzaju (1, 27): »Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę«”, s. 46.

<sup>9</sup> Tak L. Bosek, *Gwarancje...*, s. 121.

<sup>10</sup> Zob. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp...*, s. 9–10.

<sup>11</sup> Zob. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp...*, s. 10; L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2012, s. 21.

<sup>12</sup> Zob. L. Morawski, *Wstęp...*, s. 21.

<sup>13</sup> Zob. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp...*, s. 12.

<sup>14</sup> Zob. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp...*, s. 10; K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 1995, s. 9; L. Morawski, *Wstęp...*, s. 23; J. Nowacki, Z. Tabor, *Wstęp do prawoznawstwa*, Kraków



Publikacja autorstwa **prof. dr hab. Małgorzaty Korzyckiej** i **dr. hab. Pawła Wojciechowskiego**, pracowników naukowo-dydaktycznych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Profesor Małgorzata Korzycka w 1999 r. została kierownikiem nowo powstałej Pracowni Prawa Żywnościowego na Uniwersytecie Warszawskim, a dr hab. Paweł Wojciechowski współtworzy Pracownię od 2001 r. Pracownia Prawa Żywnościowego, jedyna o tym profilu w Polsce, ma znaczący dorobek naukowy i dydaktyczny, jest ośrodkiem kształcenia specjalistów prawa żywnościowego oraz współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie.

„Recenzowana praca znanych i uznanych Autorów stanowi pierwsze w polskiej literaturze, tak szerokie i pogłębione, opracowanie prawa żywnościowego, nowej dziedziny prawa znajdującej się w toku wyodrębniania. Dzieło obejmuje niemalże całość bardzo rozległej i skomplikowanej problematyki prawnej dotyczącej żywności i choćby już tylko z tego względu zasługuje na miano „Systemu prawa żywnościowego”. Przedmiotem analizy są zarówno regulacje unijne, jak i polskie, tzw. międzynarodowe prawo żywnościowe oraz w niezbędnym zakresie prawo żywnościowe niektórych państw. (...) Bez wątplenia recenzowana praca jest dziełem oryginalnym i pionierskim, wypełniającym dotkliwą lukę w dotychczasowej literaturze”.

*Prof. dr hab. Roman Budzinowski*

Opracowanie, mające charakter systemu prawa, ujmuje prawo żywnościowe jako wyodrębnioną dyscyplinę o znaczącym obszarze regulacji bezpieczeństwa i jakości żywności, zawierającą wymagania wobec rolników i przedsiębiorców w całym łańcuchu żywnościowym, w szczególności w zakresie higieny żywności, jej urzędowej kontroli, znakowania, reklamy i prezentacji. Obejmuje również problematykę analizy ryzyka (ocena, zarządzanie, informowanie) oraz systemów jakości żywności prawa publicznego (żywność ekologiczna, żywność genetycznie zmodyfikowana, żywność regionalna i tradycyjna, żywność wyróżniana znakiem władzy publicznej) i prywatnego. Omawia ponadto szczególne zagadnienia suplementów diety oraz praw człowieka w prawie żywnościowym, będących wyznacznikiem konstytucyjnej i międzynarodowej ochrony udzielanej prawu do odpowiedniej żywności.

*System prawa żywnościowego* przeznaczony jest dla naukowców, doktorantów i studentów prawa, administracji, zarządzania oraz kierunków związanych z żywnością i dietetyką. Może być w dużym stopniu przydatny pracownikom instytutów badawczych zajmujących się żywnością i organów urzędowej kontroli żywności. Będzie pomocny sędziom, radcom prawnym, adwokatom. Producenci i dystrybutorzy żywności znajdą w nim nie tylko informację o obowiązującej regulacji prawnej, ale też rozstrzygnięcie wielu problemów. Adresatem opracowania są również konsumenci żywności, którzy – by dokonywać świadomych wyborów – muszą mieć wiedzę właśnie z zakresu prawa żywnościowego.



**ZAMÓWIENIA:**

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01  
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL  
WWW.PROFINFO.PL

